

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-31>

УДК 379.85:338.48

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ЯК ЧИННИК ВІДРОДЖЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ РЕГІОНУ

DEVELOPMENT OF RURAL GREEN TOURISM AS A FACTOR IN REVITALIZING RURAL TERRITORIES OF THE REGION

Зарубіна Антоніна Володимирівнакандидат географічних наук, доцент,
Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1457-9485>**Семенюк Лариса Леонтіївна**кандидат географічних наук, доцент,
Київський національний університет технологій та дизайну
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8681-0060>**Zarubina Antonina**

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Semeniuk Larysa

Kyiv National University of Technologies and Design

Стаття аналізує стан і перспективи розвитку сільського зеленого туризму у Кіровоградській області як фактору відродження сільських територій. Досліджено природні та історико-культурні ресурси регіону, що можуть стати основою для розширення туристичних маршрутів. Виявлено основні проблеми галузі: неефективне державне регулювання, недостатнє фінансування, слабка інфраструктура та низька обізнаність населення. Встановлено, що значна частина туристичних садиб працює неофіційно. Наголошено на ролі сільського туризму в післявоєнній відбудові регіону та інтеграції переселенців. Запропоновано заходи для стимулювання галузі: розробка маркетингових стратегій, підтримка зелених ініціатив, створення нових маршрутів. Сільський зелений туризм визначено важливим чинником економічної стабілізації сільських громад.

Ключові слова: сільський зелений туризм, сталий розвиток, економічне зростання, сільські території, екологічний туризм, інфраструктура, туристичні маршрути, правове регулювання, внутрішній туризм, культурна спадщина.

The article is dedicated to the analysis of the current state and prospects of rural green tourism development as an important factor in the revival of rural territories in Kirovohrad Oblast. The authors emphasize that the development of this direction is relevant in the context of economic challenges, depopulation, and changes in tourism priorities, particularly due to martial law. The article notes that rural tourism is an effective means of preserving cultural heritage, developing local economies, and increasing employment among the rural population. The research was conducted using statistical analysis, comparative methods, and expert assessments, which allowed for determining the region's potential for rural tourism development. Special attention is paid to natural, historical, and cultural resources that can become the basis for expanding tourist routes and attracting visitors. The main problems hindering the industry's development were identified: lack of effective state regulation, insufficient funding, weak infrastructure, and low awareness among the population about the possibilities of this type of activity. The authors note that a significant portion of tourist homesteads in the region operate unofficially, which limits their development and opportunities to receive state support. The issue of legal regulation and the need to simplify registration procedures for owners of rural tourist facilities is separately considered. The article emphasizes that rural tourism can play an important role in the post-war reconstruction of the region, promote economic growth, and integrate displaced persons into local communities. Proposed measures to stimulate the development of this sector include developing marketing strategies, supporting green initiatives, creating new tourist routes, and implementing modern approaches to industry management. The conclusion is made that rural green tourism has significant potential for sustainable development

of rural areas, creating new jobs, and improving the economic situation of the region. Its active development can not only contribute to the preservation of the natural and cultural environment but also become an important factor in the economic stabilization of rural communities.

Keywords: rural green tourism, sustainable development, economic growth, rural areas, ecological tourism, infrastructure, tourist routes, legal regulation, domestic tourism, cultural heritage.

Постановка проблеми. Протягом досить тривалого періоду в Україні на всіх рівнях ведуться дискусії про необхідність розвитку різних видів туризму, включно з «сільським», який є доволі перспективним напрямом для територій з аграрною спрямованістю виробництва та розвиненою поселенською мережею сільських населених пунктів. У світі цей напрям туризму розглядається як альтернатива сільському господарству з огляду на розміри отримуваних прибутків. До того ж, розвиток інфраструктури сільського туризму не потребує таких значних капіталовкладень, як інші види, і може здійснюватися коштом самих селян без додаткових інвестицій. Сільський туризм може виступати як прямий і опосередкований стимул розвитку низки галузей економіки та фактором створення нових робочих місць. Зазначений напрям розвитку є особливо актуальним для такого проблемного регіону, як Кіровоградська область, де сільський зелений туризм стикається з сучасними викликами через економічні труднощі, скорочення туристичних потоків, депопуляцію та міграцію населення, спричинені війною. Сільський зелений туризм є важливим напрямом розвитку рекреаційної діяльності, що сприяє економічному зростанню сільських територій, підвищенню рівня зайнятості населення та збереженню природної та культурної спадщини. В умовах депопуляції, економічного спаду та воєнних викликів сільський туризм набуває особливої актуальності як засіб підтримки місцевих громад та інструмент диверсифікації джерел доходу сільського населення.

Однак розвиток цього виду туризму стикається з низкою проблем, серед яких: слабка інфраструктура, правові бар'єри, обмежені фінансові ресурси, низький рівень популяризації та маркетингового просування. Додатково ускладнює ситуацію відсутність ефективних механізмів державної підтримки та координації між різними зацікавленими сторонами.

Наукова значущість проблеми полягає в необхідності розробки комплексного підходу до розвитку сільського зеленого туризму, який включатиме дослідження його впливу

на соціально-економічний розвиток регіонів, розробку стратегій правового регулювання та механізмів залучення інвестицій.

Практичне значення дослідження визначається можливістю використання отриманих результатів для створення ефективних програм підтримки та розвитку сільського туризму, вдосконалення інфраструктури туристичних об'єктів, покращення якості послуг та формування привабливого туристичного продукту. Запропоновані заходи можуть сприяти економічному пожвавленню сільських територій, підвищенню рівня життя місцевого населення та збереженню національної культурної спадщини.

Відсутність достатнього фінансування та руйнування транспортної інфраструктури ускладнюють доступ до сільських садиб і розвиток туристичних маршрутів. Водночас, область має потенціал для відновлення зеленого туризму завдяки своїм природним ландшафтам, агросадибам і можливостям для екологічного відпочинку, що можуть зацікавити внутрішніх туристів та переселенців. Подібні проблеми, що постали перед сільськими територіями багатьох регіонів України, потребують ефективних управлінських рішень, одним із яких є розвиток зеленого туризму.

Ефективний менеджмент зеленого туризму дозволяє впроваджувати стратегії сталого розвитку сільських регіонів, зберігаючи природні й культурні ресурси. Особливо нині, коли спостерігається зростання попиту на «екологічний» відпочинок серед міських жителів, що робить актуальним розвиток зеленого туризму як перспективної туристичної галузі та формування конкурентоспроможних пропозицій на ринку. Актуальність дослідження полягає в необхідності створення ефективних управлінських моделей, що поєднували б природоохоронні, економічні та соціальні аспекти розвитку сільських територій. Зелений туризм допоможе розвивати інфраструктуру депресивних регіонів, створюючи нові робочі місця та залучаючи інвестиції. Організація та планування туристичних маршрутів через призму менеджменту зеленого туризму є важливим етапом для підвищення привабливості регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Розвиток сільського зеленого туризму в Україні розглядався у працях багатьох вітчизняних дослідників. Зокрема, Костюк О. В. (2017) досліджує стратегічний потенціал цього напрямку та надає рекомендації щодо його інтеграції в систему регіонального управління. Горшкова Л. О. (2019) вказує на необхідність впровадження державних стимулів для розвитку сільського туризму та залучення міжнародного досвіду у сфері екологічного туризму. Мельник Т. В. (2021) проводить дослідження щодо впливу сільського туризму на зайнятість сільського населення та економічний розвиток депресивних регіонів. Сидоренко В. Г. (2022) аналізує можливості цифровізації послуг у сфері сільського туризму та впровадження інноваційних технологій у цю галузь. Дослідження Кіровоградської області в контексті сільського зеленого туризму є менш численними, так проблеми та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в межах Кіровоградської області розглядав Онойко Ю. Ю. [5]. Певні розвідки з означеної тематики є і в авторів цієї статті [3; 4; 6; 7].

Вивчення питань розвитку зеленого туризму є важливим і в аспекті підготовки майбутніх фахівців галузі. У цьому аспекті можна назвати праці Борисової О. В., Гапоненко Г. І., Парфіненко А. Ю., Шамара І. М. [1; 2].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Після пандемії коронавірусу та повномасштабного вторгнення цікавість до цієї теми дещо зменшилася. Однак сьогодні спостерігається активний розвиток внутрішнього туризму, зокрема і в межах Кіровоградської області. Згідно з офіційними даними Кіровоградської ОДА [9], кількість туристичних садиб зросла, проте значна їх частина функціонує неофіційно. Аналітичні матеріали обласної універсальної наукової бібліотеки імені Дмитра Чижевського [8] підкреслюють унікальність природних та історико-культурних ресурсів регіону, які створюють передумови для активного розвитку туристичної галузі. Водночас проблеми правового регулювання, фінансової підтримки та маркетингового просування залишаються актуальними. Дослідження вказують на необхідність створення механізмів державної підтримки для стимулювання сільського туризму, а також посилення інформаційно-просвітницької роботи серед потенційних власників туристичних садиб.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Цією статтею ставиться за

мету дослідити сучасний стан та перспектив розвитку сільського зеленого туризму як чинника відродження сільських територій Кіровоградській області. Відповідно до мети статті, авторами були визначені *наступні завдання із даної тематики*: дослідити поточні тенденції розвитку сільського туризму в Кіровоградській області, визначити його роль у соціально-економічному відродженні сільських територій; проаналізувати ключові перешкоди, що стримують розвиток сільського туризму, зокрема правові, фінансові, інфраструктурні та організаційні чинники; визначити природно-ресурсні, історико-культурні та соціальні передумови, які можуть сприяти розвитку сільського туризму; запропонувати ефективні стратегії та механізми державної підтримки, маркетингового просування та вдосконалення правового регулювання; розробити рекомендації для місцевих органів влади, підприємців та власників туристичних садиб щодо покращення умов для розвитку сільського зеленого туризму та підвищення його конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільський туризм як напрям рекреаційної діяльності є відносно новим для України й активно почав розвиватися з початку XXI століття. Сьогодні існують різні підходи до визначення цього поняття, яке з часом трансформувалося у «*сільський зелений туризм*», оскільки він чітко вказує на певний вид туризму, що базується на відпочинку та діяльності в сільській місцевості, де увага акцентується на природних ресурсах і екологічно чистому середовищі. Його визначають як вид відпочинку, що поєднує відновлення працездатності з оздоровленням, пізнавальними, спортивними й культурно-розважальними цілями у природному середовищі. Сільський зелений туризм є специфічною формою відпочинку в приватних господарствах сільської місцевості з використанням майна та трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості і культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону.

На розвиток сільського туризму впливає низка факторів, серед яких: багатий природно-рекреаційний потенціал території; спад виробництва в сільськогосподарській галузі наприкінці XX ст., і як наслідок, безробіття серед молоді; пошук туристами, особливо жителями мегаполісів, нових видів відпочинку поза великим містом; доступність і бюджет-

ність цього виду відпочинку; розробка урядом країни моделі сільського туризму на національному рівні та економічна підтримка фермерських господарств, що займаються даною діяльністю тощо. Все це могло б сприяти перетворенню сільського туризму у важливу частину туристичної галузі країни та мало б значний вплив на економіку держави.

Соціально-економічне значення сільського зеленого туризму важко переоцінити: як відомо він стимулює розвиток тих селянських господарств, які ним займаються як видом підсобного господарства; активізує розвиток місцевої інфраструктури; активізує місцевий ринок праці та підвищує зайнятість сільського населення, утримує молодь на селі; створює можливості для відпочинку незабезпечених прошарків населення; слугує охороні туристичних ресурсів та збереженню етнокультурної самобутності українського народу [1, с. 172].

Популярність сільського туризму як виду відпочинку пов'язана насамперед зі змінами у мотиваційній свідомості сучасних туристів: так, наразі кожен четвертий турист вибирає активний відпочинок, який включає в себе прогулянки, велоспорт, риболовлю, спостереження за птахами, археологічні пошуки і взаємодію з природою, культурні заходи, загалом все, що можна знайти у сільській місцевості України. Також він значною мірою відповідає рекреаційним потребам людей, які мешкають в умовах урбанізованого середовища, у районах зі складною екологічною ситуацією і страждають від постійного нервового перенапруження та стресів.

Протягом останніх десятиліть сільська місцевість України та Кіровоградської області зокрема зазнала суттєвих структурних змін: депопуляція населення, скорочення кількості сільських населених пунктів, зростання рівня безробіття, міграційний відтік населення, погіршення соціального захисту, втрата сільської ідентичності.

За останні 20 років з карти області зникло 25 сіл: з 2003 року їх кількість зменшилась з 1015 до 990 [9]. Серед наявних сьогодні сільських поселень понад 20 в 4 адміністративних районах області ще є на карті, але не мають жителів. Такі ділянки притаманні кожному адміністративному району Кіровоградської області; за цим показником регіон займає третє місце в Україні після Чернігівської та Полтавської областей. Для відродження й подальшого економічного та соціального розвитку таких сільських поселень перспек-

тивним може бути впровадження індустрії туризму, зокрема сільського.

Розвиток сільського туризму потребує урахування та дослідження регіональних специфічних рис. Кіровоградська область в цьому сенсі має свої особливості, позитивні й негативні чинники. До сприятливих віднесемо: зростаючий попит мешканців великих міст та іноземців на відпочинок у сільській місцевості; вигідне транспортно-географічне положення області (центральноукраїнське розташування та розвинена мережа автомобільних і залізничних доріг); унікальну історико-етнографічну спадщину сіл (в області розташовано майже 6 тисяч культурно-історичних пам'яток); екологічна чистота СМ, достатній природно-ресурсний і працересурсний потенціал; відносно вільний сільський житловий фонд для розміщення туристів; наявність вільних трудових ресурсів для обслуговування туристів; сприятливі природно-кліматичні умови; традиційну гостинність господарів і доступну ціну на відпочинок; можливість надання комплексу додаткових послуг – екскурсій, риболовлі, збирання ягід і грибів, катання на конях; потенційні можливості розширення мережі природно-заповідного фонду.

Крім уже традиційних послуг із розміщення та харчування зелені садиби області сьогодні пропонують також можливість займатися різними видами спорту (більярд, футбол, волейбол, теніс, катання на човнах та сап-дошках), заняття з верхової їзди, майстер-класи по виготовленню виробів з бісеру та оберегів, лозоплетіння та обробки деревини, фотосесії в мальовничих локаціях, майданчики для проведення семінарів, квестів, послуги апітерапії, фітотерапії.

Розвиток сільського зеленого туризму може допомогти збільшенню реальних доходів мешканців сільської місцевості області за рахунок облаштування туристичних маршрутів та надання екскурсійних послуг та їх транспортного обслуговування. Адже більшість відомих та відвідуваних туристичних атракцій, так званих «туристичних магнітів» області, знаходяться саме в сільській місцевості: *пам'ятки археології* (трипільські поселення у Голованівському районі, царські кургани скіфів та їх святилище Ексампей у Новоукраїнському районі); *культурно-історичні пам'ятки* (заповідник-музей, садиба визначного драматурга І.К. Тобілевича (Карпенка-Карого) «Хутір Надія» у с. Миколаївка Кропивницького району; музей-садиба «Гайдамацька Січ», місце проведення фестивалю

народної творчості «Чута-Фест» у с. Цибулеве Кропивницького району); *ландшафтні пам'ятки* (пам'ятка садово-паркового мистецтва дендрологічний парк «Веселі Боковеньки» ім. М.Л. Давидова у с. Іванівка; Чорноліський ландшафтний заказник та озеро Берестувате (Чорне озеро) у с. Дмитрівка та ландшафтний заказник український Стоунхендж «Монастирище» у с. Завтурове – всі у Кропивницькому районі; геологічна пам'ятка природи «Урочище Каскади» у с. Злинка та ландшафтно-орнітологічний заказник «Карпенків край» у с. Арсенівка Новоукраїнського району; долина р. Південний Буг та заказник «Казавчинські скелі», місце проведення козацького фестивалю «Казавчин Фест» у с. Казавчин Голованівського району; метеоритний кратер «Бовтиська западина» у с. Бовтишка та Солоне озеро відоме як «Кіровоградське Мертве море» у с. Веселівка Кропивницького району); *цікаві сакральні об'єкти* (єдиний в Україні неоязичницький храм РУН віри у с. Олександрівка Олександрійського району); Хрестовоздвиженська церква у с. Розумівка Кропивницького району [9]. Особливо цікавими ці об'єкти можуть бути для значної кількості внутрішньо-переміщених осіб та працівників релокованих з районів бойових дій до області підприємств, які ще не дуже знайомі з територією Кіровоградської області.

Однак, Кіровоградська область є, водночас, і досить проблемним регіоном у рекреаційно-туристичному аспекті [3]. Серед факторів стримування розвитку сільського туризму основними є: відсутність належного правового забезпечення цього виду туризму та механізму раціонального й екологічно збалансованого використання природного та історико-культурного потенціалу області для потреб туризму; низький рівень інфраструктури й комунікацій; недостатній рівень кадрового й рекламно-інформаційного забезпечення; епізодичність показників місць розташування музеїв; відсутність об'єктів природно-заповідного фонду вищої категорії заповідності; незадовільний стан більшості культурно-історичних пам'яток; недостатня кількість розроблених туристичних маршрутів.

Кількість офіційно зареєстрованих сільських зелених садиб у області поступово зменшується, що суперечить загальноукраїнській тенденції. У 2010 році їх нараховувалося 50, хоча рівень обслуговування був різним. До 2020 року ця кількість скоротилася до 46, а у 2024 році – вже до 37. Проте значна

частина садиб функціонує без офіційної реєстрації. Основними причинами цього явища є економічні, соціокультурні, адміністративні та правові чинники. З економічної точки зору, власники садиб прагнуть уникнути додаткових витрат, пов'язаних із реєстрацією бізнесу, оподаткуванням і складністю бухгалтерського обліку. Для багатьох із них діяльність у сфері туризму є не основним, а додатковим джерелом доходу. Крім того, туристи часто надають перевагу неофіційним садибам через нижчу вартість послуг, що забезпечується відсутністю податкових зобов'язань у власників.

Соціокультурні особливості регіону також відіграють важливу роль. У сільських громадах поширена традиція гостинності, яка сприймається як природна частина життя, а не як комерційна діяльність. Власники садиб часто розглядають своїх відвідувачів як гостей, а не клієнтів, що знижує мотивацію до офіційної реєстрації. Крім того, недовіра до державних контролюючих органів є поширеним явищем у регіоні, що додатково стимулює роботу в неофіційному секторі. Адміністративні бар'єри також є значною перешкодою для офіційного оформлення діяльності. Процес реєстрації бізнесу у сфері туризму є складним і часто не враховує специфіку дрібних сімейних господарств. Відсутність чітких і прозорих механізмів реєстрації малого туристичного бізнесу сприяє розширенню неофіційного сектору. Окрім цього, сезонний характер роботи багатьох садиб знижує мотивацію до їхньої легалізації.

Вирішення проблеми потребує комплексного підходу. Зокрема, необхідне спрощення реєстраційних процедур, запровадження податкових пільг для малих садиб, розширення програм державної підтримки та проведення інформаційних кампаній. Важливим кроком є також формування місцевих туристичних кластерів для об'єднання власників садиб, що сприятиме їхній інтеграції в офіційний ринок.

Загалом, вивчення рекреаційного потенціалу та розробка туристичних маршрутів для потреб сільського туризму в регіоні перебувають на стадії формування. Прикладами успішного розвитку сільського зеленого туризму в межах області є такі об'єкти: парк-готель європейського рівня «Скіфія» для відпочинку та релаксу (с. Захарівка Новоукраїнський район); туристично-розважальний комплекс «Хутір «Козацька долина» - хата-музей з етнографічною експозицією (с. Карбівка Ново-

український район); сімейна пасіка Карауша - мальовнича територія для зеленого, оздоровчого та гастрономічного туризму з екскурсійною програмою від фахового бджоляра (с. Червоне, Гурівська ТГ, Кропивницький район); база відпочинку «На гачок» (с. Володимирівка Кропивницький район) [8].

В умовах війни розвиток сільського зеленого туризму в Україні набуває особливої актуальності як інструмент підтримки економіки сільських територій та відновлення громад. Саме сільський туризм під час воєнного стану може стати додатковим джерелом доходу для населення, що проживає у відносно безпечних регіонах країни. Важливим завданням є адаптація зеленого туризму до нових умов, зокрема створення безпечних маршрутів та розробка програм психологічного відновлення для внутрішньо переміщених осіб та військових. Розвиток цього виду туризму допоможе зберегти культурну та історичну спадщину села, сприяючи консолідації суспільства. Зелені садиби та агротуристичні проєкти в нинішніх умовах можуть відігравати роль «тихих гаваней» для сімей, що прагнуть короточасного відпочинку й реабілітації в умовах стресу та невизначеності. В умовах воєнного часу є необхідність переосмислення туристичних стратегій, роблячи акцент на локальних туристичних продуктах, безпечності та доступності відпочинку в сільській місцевості. Особливо актуальним є розвиток соціального туризму для військових, ветеранів та їхніх сімей, де сільський туризм може забезпечити ефективну фізичну й емоційну реабілітацію. Впровадження менеджменту сільського туризму в умовах війни вимагає державної підтримки, інноваційних підходів та інтеграції міжнародного досвіду для залучення інвестицій у відновлення громад. Попри обмежені ресурси, розвиток зеленого туризму

під час війни може стати основою для післявоєнної відбудови сільських територій та відновлення економіки України.

Висновки. Таким чином, пріоритетність розвитку сільського туризму в Україні та, зокрема, у Кіровоградській області, зумовлюється першочерговою необхідністю розв'язання соціально-економічних проблем сучасного села. Вважаємо також необхідним розробку туристичних маршрутів різного типу та складності, упровадження практики активного відпочинку «на замовлення» – спортивна риболовля, мисливський туризм, водний (особливо прибережні райони), вело- та кінний туризм тощо. Ці елементи здорового й активного відпочинку, у поєднанні з природно-економічними передумовами для розвитку сільського туризму в регіоні, зможуть підвищити престиж цього виду діяльності та зробити зрозумілими його економічні й соціальні завдання у розвитку сільської місцевості регіону, особливо – у розв'язанні низки соціально-економічних проблем депресивних районів області. Сільський туризм може зайняти вагоме місце на ринку туристичних послуг області, оскільки туристи прямують до СМ насамперед за красою та збереженістю первозданної природи, спокоєм та комфортом, відпочинком на свіжому повітрі. Окрім того, уряд міг би брати активнішу участь у розвитку галузі, сприяти як збільшенню кількості підприємств, що беруть участь у створенні туристичного продукту для сільського туризму, так і підвищенню якості їх роботи, створювати ефективні схеми та моделі маркетингу і управління даним сектором туристичної діяльності. Завдяки цьому, сільський туризм щорічно приносив би до державного бюджету суттєвий вклад, а бренд України на світовому ринку туристичних послуг підвищував би свої позиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Борисова О. В. Спеціалізований туризм: навч. посібн. Київ : Кондор, 2020. 360 с.
2. Галоненко Г. І., Парфіненко А. Ю., Шамара І. М. Сільський зелений туризм: навчальний посібник. Суми : ПФ «Видавництво Університетська книга», 2021. 178 с.
3. Зарубіна А. В., Кирпенко В. М., Коломієць Н. А., Полтавець А. І., Щербатюк Н. І. Перспективи розвитку оздоровчо-рекреаційної та спортивної діяльності в Центральнотуристичному регіоні. *Фізичне виховання та спорт*. 2024. (1). С. 44–54. <https://doi.org/10.26661/2663-5925-2024-1-06>
4. Зарубіна, А. Розвиток внутрішнього туризму в контексті нової реальності. *Соціальний розвиток: економіко-правові проблеми*. 2025. (2). С. 87–95. <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.2.10>
5. Онойко, Ю. Ю. Передумови, проблеми та перспективи розвитку сільського туризму на території Кіровоградської області. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Географічні науки. 2017. (7). С. 221–225.

6. Семенюк Л. Л. Розвиток туристичної галузі в Кіровоградській області: стереотипи і реальність. *Економіка та суспільство*. 2023. (52). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-33>
7. Семенюк, О., Семенюк, Л. Розвиток туристичних об'єктів у кризові періоди: соціальні та інформаційні чинники. *Економіка та суспільство*. 2024. (65). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-73>
8. Туристичні магніти: Мандруй Кіровоградщиною: веб-сайт. URL: <https://library.kr.ua/turmagnit/> (дата звернення: 20.12.2024).
9. Кіровоградська обласна військова адміністрація: веб-сайт. URL: <https://oda.kr-admin.gov.ua/> (дата звернення: 15.12.2024).

REFERENCES:

1. Borysova, O. V. (2020). Spetsializovanyi turizm [Specialized tourism]: Navchalnyi posibnyk. Kyiv: Kondor. (in Ukrainian)
2. Haponenko, H. I., Parfinenko, A. Yu., & Shamara, I. M. (2021). Silskyi zelenyi turizm [Rural green tourism]: Navchalnyi posibnyk. Sumy: PF "Universytetska knyha". (in Ukrainian)
3. Zarubina, A. V., Kyrpenko, V. M., Kolomiets, N. A., Poltavets, A. I., & Shcherbatiuk, N. I. (2024). Perspektyvy rozvytku ozdorovcho-rekreatsiinoi ta sportyvnoi diialnosti v Tsentralnoukrainskomu rehioni [Prospects for the development of health-recreational and sports activities in the Central Ukrainian region]. *Fizyczne vykhovannia ta sport*, (1), 44–54.
4. Zarubina, A. (2025). Rozvytok vnutrishnyoho turyzmu v konteksti novoi realnosti [Development of domestic tourism in the context of a new reality]. *Sotsialnyi rozvytok: ekonomiko-pravovi problemy*, (2), 87–95. Available at: <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.2.10>
5. Onoiko, Yu. Yu. (2017). Peredumovy, problemy ta perspektyvy rozvytku silskoho turyzmu na terytorii Kirovohradskoi oblasti [Prerequisites, problems, and prospects for rural tourism development in the Kirovohrad region]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Heohrafichni nauky*, (7), 221–225.
6. Semeniuk, L. L. (2023). Rozvytok turystychnoi haluzi v Kirovohradskii oblasti: stereotypy i realnist [Development of the tourism industry in Kirovohrad region: Stereotypes and reality]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (52). Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-33>
7. Semeniuk, O., & Semeniuk, L. (2024). Rozvytok turystychnykh ob'ektiv u kryzovi periody: sotsialni ta informatsiini chynnyky [Development of tourist objects during crisis periods: Social and information factors]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (65). Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-73>
8. Turystychni mahinity: Mandrui Kirovohradshchynoiu [Tourist magnets: Travel Kirovohradshchyna]. Available at: <https://library.kr.ua/turmagnit/> (accessed December 20, 2024)
9. Kirovohradska oblasna viiskova administratsiia [Kirovohrad Regional Military Administration]. Available at: <https://oda.kr-admin.gov.ua/> (accessed December 15, 2024)